

Етнолошка секција Музејског друштва Србије реализовала је прву заједничку изложбу под називом „Традиција вашара у Србији“. Иза пројекта стоје 23 етнолога који су учествовали у изради концепта и при избору материјала и грађе из 18 музејских институција са простора читаве Србије. Координатор пројекта је Ивана Јовановић Гудурић, виши кустос етнолог у Музеју града Новог Сада, председник Етнолошке секције Музејског друштва Србије. Након првог отварања изложбе у Народном музеју Чачак, у децембру 2022. године, изложба започиње своје путовање по Србији.

Музеј рудничко-таковског краја укључио се у овај пројекат причом о традицији вашара у нашем граду. Одмах по премештању вароши Бруснице на простор Дивљег Поља где се оснива нова варош, премештен је и панађур. Тај први вашар у новој вароши одржан је 1863. и 1864. године на Спасовдан као што је било у Брусници. У Државопису Србије из 1865. године наводи се да је вашар те године одржан 5. маја. Већ следеће 1866. у Горњем Милановцу установљена су два панађура који се без прекида одржавају и до данашњих дана. То су вашари на Младог Никољу 22. маја и Светог Тому 19. октобра. Почетком 20. века у општини Горњи Милановац установљава се и трећи вашар 2. августа на Илиндан, који се у почетку одржавао као сточни панађур. Надалеко је познат вашар у Такову који се од почетка 20. века одржава на Пантелијевдан 9. августа. Постојале су две врсте панађура. На једнима се продавала стока и роба домаћих произвођача, а на другим поред ове две, могла се наћи и страна роба. На сточним вашарима, осим стоке продавани су и креч, бостан, седларска роба, ужарска роба, фијакери, обична кола, ракијски казани, грађевински материјал, а било је и шатри са храном и пићем. Било је и трговаца са стране. Ере су продавале катран, лонце, црепуље, чаброве и друге судове од дужица. Било је и Рома који су нудили своје израђевине - гребене, чешљеве, сврдлове, вретена.

Касније, у подне, се састајала омладина, која се шетала корзоом до касних ноћних сати, забављајући се на рингишпилима, шатрама са стрелиштима...

Управителству вароши Вељеса

Из вароши Јој Митановцу, свара се нов широк,
новим канат, ур на дан Св. Апостола Тома 1866. год. О свештеном
Штени, на коме ће се канат, ур набо смога, само и се,
маши Омеричевом провртвог, немогу у расносу Јововина
Мунципа Митанци од 2. Јунија 1865. год. Ш. 178. означени
ародавати.

Акога ирвогу, исе управителство државит овог
новог канат, ур парозу у домамао своме, драговремено
одавати.

Ш. 6. 178.

М. Витасинџа 1866 год
Јој Митановцу,
Вељесар,
М. С. Марковића

Марија М. Марковића
М. С. Марковића

Документ о установљавању вашара/панађура
на дан Св. апостола Тома из 1866. године
власништо Марка С. Марковића из Љуљака

Поглед на вашар у Г. Милановцу са зграде "Дечјих новина"

Током 20. века, па све до 2018. године вашариште у Горњем Милановцу налазило се у језгру града. Поред тезги на том простору у периоду после Другог светског рата, налазиле су се и шатре, радње са такозваном нинбершком робом, лицидерским срцима. У Милановац су тада долазили и велики циркуси са дивљим животињама, лавовима, тигровима, мајмунима... Посетиоцима вашара нуђени су различити забавни садржаји. Посебно је било забавно када „миш бели срећу дели“. Могло се видети и теле са две главе или крава са шест ногу. Свакако најзанимљивији је био „зид смрти“ и Густика Уводић.

Продавац свирала и двојница

Продавац ножева

Вашари су и данас остали за велики део Милановчана догађај којем радо присуствују. На више стотина тезги изложена је разноврсна модерна, савремена роба, али се и даље могу наћи неки производи традиционалне израде коју углавном доносе трговци који долазе са стране. То су грнчарски, корпарски и слични производи домаће радиности. Као и увек, садржаји за децу су обавезан део сваког вашара, па су и на данашњим вашарима незаобилазне тезге са шећерном вуном, лицидерским срцима и лушама, хелијумским балонима и кућним љубимцима (папагаји, рибице, зечићи). Данашње вашариште налази се у улици која прати речни кеј, па је на тај начин растерећен центар града.

Изложба
ТРАДИЦИЈА ВАШАРА У СРБИЈИ

Издавач:
МУЗЕЈ РУДНИЧКО-ТАКОВСКОГ КРАЈА

За издавача:
Александар Марушић

Продукција:
Етнологишка секција Музејског друштва Србије, 2022.

Координатор пројекта:
Ивана Јовановић Гудурић

Аутори изложбе:

Бројислава Стефановић Идворецан, мр Славољуб Петровић, мр Рајка Грубић, Весна Недељковић Ангеловска, Гордана Пајић, Сузана Антић, Снежана Томић, Снежана Шапоња Ашанин, Емила Петровић, Јелена Тешић Вулетић, Љиљана Трифуновић, Александра Јовановић, Наташа Николић, Светлана Радојковић, Богдан Шекарић, Ивана Ђурђковић, Тања Ђуђић, Агнеш Нађ Абоњи, Светлана Митровић, Јелена Арсенивић, Сташа Арсенивић Копривица, Бранка Сикимић, Јована Стојковић, Наташа Поломац Петковић

Аутор текста у деплијану:
Наташа Поломац Петковић

Лектура и коректура:
Миријана Мокровчак Глишовић

Фотографије:
Саша Савовић,
Документација установа и појединаца учесника пројекта

Дизајн деплијана:
Радојко Петровић

Штампа:
NV graf, Горњи Милановац